

Toepassing van PROMs in het zorgproces

ACHTERGRONDEN EN EERSTE ERVARINGEN VAN HET ATRIUM MC

De zorg, waaronder medische ingrepen, zo vormgeven dat deze zo min mogelijk negatieve effecten heeft op de kwaliteit van leven van patiënten, is wellicht de belangrijkste doelstelling van het gebruik van Patient Reported Outcome Measures (PROMs). Dit kan ook betekenen niets doen als medisch ingrijpen volgens patiënt en behandelaar niets bijdraagt aan de kwaliteit van leven. Binnen het Atrium MC is het project TANGO opgezet om ervaring op te doen met de structurele inbedding van PROMs-vragenlijsten in de klinische praktijk van oncologie en neurologie. In dit artikel worden de eerste ervaringen beschreven. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de concrete doelstellingen van het gebruik van PROMs een grote invloed hebben op de wijze van toepassing van de vragenlijsten.

Door: J-P.R. Thomassen en N. van Weert

Jean-Pierre Thomassen

Nico van Weert

Het is maandagochtend, na tien minuten wachten, wordt een dame van rond de 65 jaar oud opgeroepen om naar de spreekkamer van de specialist te komen. Ze is een beetje zenuwachtig voor het gesprek. In de spreekkamer aangekomen gaat ze snel zitten. De specialist stelt haar doelgericht een aantal vragen over haar aandoening en geeft aan wat de vervolgstappen zijn. Ze wordt nog in de gelegenheid gesteld vragen te stellen, maar die zijn er nu even niet, na negen minuten staat de dame weer buiten. Wat is hier mis mee? An sich niets. Maar het bezoek aan de specialist had ook heel anders kunnen verlopen. We spoelen de band nog een keer terug. De dame zit in de wachtkamer en wordt gevraagd om een vragenlijst in te vullen waarin een aantal vragen over de effecten van de aandoening op haar levensomstandigheden, op haar kwaliteit van leven, is opgenomen. Ze levert deze in en tijdens het gesprek met de specialist vormt deze informatie een belangrijke bron. Dit gesprek gaat niet alleen over de aandoening, maar ook over de effecten hiervan op haar leefomstandigheden. Niet alleen de

aandoening maar vooral de patiënt staat centraal. Samen bepalen specialist en patiënt wat de beste vervolgstappen zijn rekening houdend met de effecten op de kwaliteit van leven van de patiënt.

Is deze laatste situatie fictie of werkelijkheid? In Nederlandse ziekenhuizen groeit de aandacht voor deze werkwijze gestaag. Steeds meer specialisten gebruiken Patient Reported Outcome Measures (PROMs) als input voor het consult en om de kwaliteit van het medisch handelen te verbeteren. In dit artikel beschrijven wij kort de achtergronden en doelstellingen van de inzet van PROMs waarna wij de eerste leerervaringen van de inzet hiervan binnen het Atrium MC beschrijven.

Patient Reported Outcome Measures, de context

PROMs zijn vragenlijsten waarin de patiënt zelf zijn ervaren gezondheidstoestand en de gevolgen van zijn aandoening op zijn dagelijks leven aangeeft. In het kader zijn enkele voorbeeld-

vragen weergegeven. PROMs-continu, de toepassing van deze vragenlijsten in de klinische praktijk als vast onderdeel van het zorgproces, vormt een krachtig instrument voor de verbetering van de kwaliteit van de zorg en de kwaliteit van leven van patiënten. PROMs worden al vele jaren gebruikt in het kader van trials en wetenschappelijke onderzoeken. In dit kader zijn gevalideerde vragenlijsten ontwikkeld voor het meten van de ervaren gezondheid in het algemeen (generieke vragenlijsten), vragenlijsten voor specifieke aandoeningen en voor specifieke doelgroepen, zoals kinderen.

In de VS en het UK is jaren geleden een ontwikkeling gestart van het op continue basis inzetten van PROMs als vast onderdeel van het zorgproces. Zo worden bijvoorbeeld in het UK voor alle NHS-ziekenhuizen metingen uitgevoerd voor en na een viertal electieve ingrepen (knie-, heupoperaties, spataderen en hernia). Vanuit het Department of Health, het Engelse ministerie van volksgezondheid, zijn deze metingen top-down en verplicht ingezet om de kwaliteit van ziekenhuizen met elkaar te vergelijken en te promoten.

In Nederlandse ziekenhuizen is de toepassing van PROMs-continu nog beperkt maar groeit. Het toepassen van PROMs helpt specialisten en maatschappen de zorg voor de patiënt te verbeteren. Ook zorgverzekeraars bevorderen het gebruik van PROMs om ziekenhuizen te stimuleren om actiever op de kwaliteit van de zorg te gaan sturen.

Doelstellingen van het gebruik

Helaas worden PROMs in Nederland ook ingezet met het meten als doel op zich. Omdat het in de richtlijnen staat en omdat de zorgverzekeraar het eist, worden metingen verricht, maar ze worden niet gebruikt. Een gemiste kans, want de opbrengsten van de toepassing kunnen legio zijn. De hoofddoelstelling van de inzet van PROMs is het bevorderen van de kwaliteit van leven van patiënten door de zorg hier meer op te laten aansluiten. De vijf belangrijkste afgeleide doelen zijn:

1. De patiënt nog meer bewust maken van de effecten van de aandoening op zijn dagelijkse levensomstandigheden (en vice versa). Dit kan effecten op zijn gedrag hebben en maakt hem een actievere gesprekspartner naar de specialist (draagt bij aan Shared Decision Making).
2. Het zorgen dat niet alleen de aandoening, maar vooral de patiënt en zijn leefomstandigheden centraal staan tijdens het consult en de behandeling. Op basis van de vragenlijst kan een ander gesprek worden gevoerd.
3. Er kan samen worden vastgesteld of een behandeling wenselijk is, welke behandeling het best is en wat de beste intensiteit hiervan is. Blijkt dat de kwaliteit van leven er door een behandeling alleen maar op achteruitgaat, dan is niets doen en het voorkomen van overbehandeling, ook een optie.
4. De effecten op de kwaliteit van leven van een behandeling kunnen worden vastgesteld door metingen voor en na de behandeling. Op deze wijze wordt geleerd van wat goed en minder goed werkt en kan medisch handelen worden aangepast.
5. Het leren van elkaar. Door het vergelijken van resultaten tussen specialisten en maatschappen kan worden gebenchmarkt en gericht geleerd van best practices.

De concrete doelstellingen van de inzet van PROMs hebben grote consequenties voor de toepassing in de praktijk. Bij de eerste drie doelstellingen is het van belang dat de patiënt voor het consult de vragenlijst invult en de resultaten echt onderwerp van gesprek zijn tijdens het consult. In dit kader worden schriftelijke vragenlijsten, maar ook digitale vragenlijsten bijvoorbeeld met behulp van iPads toegepast. Bij de vierde doelstelling is het van belang dat er een meting voor de ingreep en een zelfde na de ingreep plaatsvindt. Voor doelstelling vijf, het leren van elkaar, is het van belang dat gebruik wordt gemaakt van standaard vragenlijsten om de vergelijkbaarheid tussen specialisten/maatschappen mogelijk te maken.

Praktijkervaringen van het Atrium MC

Het Atrium MC is in het voorjaar van 2012 gestart met TANGO, een ontwikkelproject voor de inzet van PROMs-continu. Dit vanuit de doelstelling om de kwaliteit van de zorg verder te verbeteren en op termijn de administratieve lasten als gevolg van het grote aantal prestatie-indicatoren te kunnen reduceren. Er is gestart met de inzet van PROMs in twee pilots bij oncologie en neurologie met als ambitie om hier-

Voorbeelden van vragen uit twee verschillende vragenlijsten

- Heeft u moeite gehad met het concentreren op dingen, zoals een krant lezen of televisie kijken?
- Heeft uw lichamelijke toestand of medische behandeling uw familieleven in de weg gestaan?
- Gedurende de afgelopen vier weken, heeft u problemen ondervonden vanwege uw heup terwijl u zich probeerde te wassen of af te drogen?
- Gedurende de afgelopen vier weken, was u in staat sokken, panty's of leggings aan te trekken?

na PROMs op grote schaal in alle specialismen in te zetten. De vier stappen die elke pilot doorloopt zijn:

1. het ontwikkelen van een protocol waarin doelstellingen, zorgproces en meetmomenten, vragenlijsten, organisatie en het feitelijk gebruik van de resultaten zijn uitgewerkt;
2. instructie van alle betrokkenen;
3. testen van de toepassing met een kleine groep patiënten;
4. evaluatie.

Na deze stappen vindt een brede toepassing plaats.

Naar aanleiding van de ervaringen met TANGO kunnen we een aantal eerste leerervaringen en tips op een rijtje zetten.

- Bepaal met de betrokken specialisten in een vroeg stadium welke van de vijf bovenstaande doelstellingen voor de inzet van PROMs van toepassing zijn. Slechts als deze helder zijn, kan worden vastgesteld wanneer wat te meten en hoe de resultaten te gebruiken in het zorgproces.
- Werk met bestaande vragenlijsten en constructen. Een criterium is om gebruik te maken van wetenschappelijk gevalideerde vragenlijsten. Deze zijn er in grote mate, maar ze zijn vaak uitgebreid en ontwikkeld voor eenmalige onderzoeken. Roei met de riemen die er zijn en ga geen nieuwe vragenlijsten ontwikkelen.
- De specialist/maatschap is de eigenaar van PROMs. Ga alleen met gemotiveerde specialisten aan de slag, zij zullen PROMs ook werkelijk gebruiken in hun praktijk en het meten niet bij het meten laten.
- Vragenlijsten zijn opgebouwd uit een samenstelling van gevalideerde constructen. Om de vijf doelstellingen te realiseren, kan gebruik worden gemaakt van een combinatie van lange vragenlijsten voor en na de behandeling en korte voorafgaand aan elk consult.
- Begin klein met pilots en met een beperkt aantal patiënten om de consequenties voor de uitvoering te bepalen.
- Betrek iedereen er vooraf bij die een rol in de logistiek van de vragenlijsten en het gebruik van de resultaten heeft. Bespreek de doelstellingen en ieders rol met nurse-practitioners, verpleegkundigen en collega-specialisten om zo geolied samen te werken.

Het gebruik van PROMs in de dagelijkse zorgpraktijk vormt een krachtig concept om de patiënt en zijn kwaliteit van leven nog meer

centraal te stellen in de zorg. De landelijke toepassing heeft de hoge ambitie om te zorgen dat de dame van circa 65 jaar ook bij andere specialisten een op haar levensomstandigheden gerichte zorg ervaart. Dat er rekening wordt gehouden met de effecten van de behandeling op haar kwaliteit van leven. Dat de behandeling indien nodig wordt aangepast of dat patiënt en specialist samen besluiten om niets te doen. En met haar elke Nederlander die als patiënt of cliënt een zorginstelling bezoekt.

Informatie over de auteurs

Drs. Jean-Pierre Thomassen is namens het CBO en TNO Management Consultants betrokken bij het ontwikkelen, de implementatie en het gebruik van PROMs. Hij is managing consultant (thomassen@tmc.tno.nl).

Dr. Nico van Weert is Manager Kwaliteit & Veiligheid van het Atrium MC en verantwoordelijk voor TANGO (n.van.weert@atriummc.nl).

TANGO staat voor 'Traject Atrium Next Generation Outcome-indicatoren'. Het project is een initiatief van het Atrium MC in samenwerking met CBO/TNO Management Consultants en professor Sjaak Bloem van Nyenrode Business Universiteit.